

Historische Kring

Duiven-Groessen-Loo

Jaargang 20 nr. 1, maart 2003

Driepas

COLOFON

DRIEPAS

verenigingsblad van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo
verschijnt drie à vier maal per jaar. Losse nummers € 2,50.

Redactie

W.F.W.M. van Heugten
Th.M.J. Jonker
M.M. Rebholz

e-mailadressen:

Jonker.Loo@net.HCC.nl

W.F.W.M.vanHeugten@AIO.DLO.NL

Bestuur Historische Kring

H.J.Th. Derksen, penningmeester (Duiven)
A.H.E. Janssen (Groessen)
Th.M.J. Jonker, secretaris (Loo)
Th. Leicher (Duiven)
J.H.M. Verhey, voorzitter (Duiven)
J.F.M. te Wilt, vice-voorzitter (Groessen)

Secretariaat: postbus 212, 6920 AE DUIVEN

Rabobank Duiven, rek.nr. 31.54.07.484

Postbank, rek.nr. 49.23.697

t.n.v. penningmeester Historische Kring, Duiven.

Het lidmaatschap van de Historische Kring kost € 12,- per jaar;

het partner- of gezinslidmaatschap € 4,80 per jaar.

Een abonnement op alleen DRIEPAS kost € 6,- per jaar.

Leden en abonnees buiten de gemeenten Duiven en Zevenaar betalen € 3,40 extra als bijdrage in de verzend- en portokosten.

Opzeggen van lidmaatschap of abonnement uitsluitend schriftelijk vóór 1 december van het lopende jaar.

Uit de uitgave mag niets worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming vooraf en zonder bronvermelding.

DRIEPAS is een begrip uit de bouwkunst: drie elkaar snijdende cirkels die samen een driehoek vormen, veelvuldig toegepast in gotische kerkvensters.

In godsdienstige zin symboliseert het de Drie-eenheid, hier in profane zin gebruikt als symbool voor de samenwerking van de kerkdorpen Duiven, Groessen en 't Loo.

INHOUD

ENKELE ACCENTEN UIT 150 JAAR LANDINRICHTING	2
A. Quak	
DE RUILVERKAVELING HET DUIVENSE BROEK	6
A. Vetter	
NABESCHOUWING	19
A. Quak	
VERENIGINGSNIEUWS	21

Met veel genoegen bieden we u de nieuwe DRIEPAS aan: een nieuwe jaargang in een nieuw jasje. We hebben een andere drukker gevonden en ook de opmaak is in professionele handen gegeven. De redactie is er blij mee!

Eerlijk gezegd hebben we soms getwijfeld of DRIEPAS wel de twintigste jaargang zou halen. Net als veel andere lokaal-historische tijdschriften hebben we van tijd tot tijd moeite voldoende interessant materiaal te vinden. Ideeën en onderwerpen zijn er genoeg, maar de schrijvers ontbreken! Maar dan gebeurt er iets onverwachts.

Twee personen, die - onafhankelijk van elkaar - met hetzelfde onderwerp bezig zijn, dat is niet uitzonderlijk. Maar het is wel bijzonder als twee auteurs vrijwel gelijktijdig een artikel aanbieden over hetzelfde onderwerp: de ruilverkaveling Het Duivense Broek. Beide artikelen hebben een andere invalshoek en daardoor was het mogelijk in overleg beide auteurs een aandeel in het geheel te geven. Een kleine doublure hier en daar was niet te vermijden. De ruilverkaveling van het Duivense Broek was destijds een zeer omstreden project, waarover achteraf de meest betrokkenen toch tevreden waren. Een interessant stukje lokale geschiedenis!

Redactie

Enkele accenten uit 150 jaar landinrichting

Vanuit overheden en natuurorganisaties wordt nog steeds volgehouden dat een ruilverkaveling uitsluitend landbouwkundige belangen dient. Deze historische schets laat zien dat dit al sinds de jaren dertig van de vorige eeuw niet meer het geval is.

De ruilverkaveling, zoals wij die nu kennen is voortgekomen uit de verdeling der marken, ook wel landverlegging genoemd destijds, op grond van de Markenwet-1886 (deze wet verordende de verdeling van de gemene gronden zodra een markegenoot dat vordert). In de 19de eeuw kreeg men steeds meer behoefte aan het omzetten van de gebruiksrechten op gemeenschappelijk eigendom in eigendomsrechten. Zodoende kreeg men betere bewerkingsmogelijkheden en een hogere productiviteit. Een rechter-commissaris stelde uiteindelijk de eigendomsrechten juridisch vast op voorstel van een commissie.

In een ruilverkaveling brengen heden ten dage eigenaren en gebruikers (pachters) nog steeds hun rechten in in een zgn. blok. Op vrijwillige basis worden deze rechten door de plaatselijke commissie in overleg met de rechthebbenden opnieuw toegedeeld. Voorzover daar geen overeenstemming over wordt bereikt, beslissen achtereenvolgens een rechter-commissaris en de civiele kamer

van de rechtbank definitief. Tot zo ver is er weinig verschil tussen beide voornoemde toedelingsprocedures. De toedeling - indeling der kavels - kan gepaard gaan met het bevorderen van niet-agrarische belangen zoals uitbreidingsplan, recreatie en natuurplan. Meestal werd daarbij zo veel mogelijk voorkomen dat de kavelindeling in de toekomst verstoord zou worden door ont-eigeningen.

Uiteraard zorgt een door de Minister benoemde landmeter dat alles kadastraal correct verloopt. In de loop der jaren bleef het niet bij een nieuwe kavelindeling. De wegen en waterlopen werden aangepast aan de veranderende behoeften door de aanleg van nieuwe c.q. verbetering van bestaande ontsluiting en afwatering.

De rijksbemoeiing is louter dienstverlenend: het Rijk subsidieert en verleent technische en administratieve bijstand. Getrouw aan de privaatrechterlijke situatie handelt de plaatselijke commissie namens alle rechthebbenden. De vergadering van stemgerechtigde eigenaren

beslist over het al dan niet doorgaan van de ruilverkaveling. In oppervlakte is de Alblasserwaard met 24.000 ha de grootste in Nederland uitgevoerde ruilverkaveling.

In de honderdvijftig achter ons liggende jaren hebben zich verschillende vormen van ruilverkaveling ontwikkeld door allerlei gebeurtenissen.

Eind 19de en begin 20ste eeuw wareden ruilverkavelingen relatief klein van oppervlakte, de Nederlandse Heide Mij. verzorgde de technische en administratieve werkzaamheden.

De Ruilverkavelingswet-1924 voorzag in technische en administratieve hulp van de Rijksoverheid, mede in verband met de coördinatie der werkzaamheden van de Dienst Uitvoering Werkzaamheden (DUW, werkverschaffing) met de Commissie Weevers. Deze commissie moest er op toezien dat er geen waardevolle natuurterreinen werden ontgonnen.

Naast de DUW werd in 1936 de Cultuurtechnische Dienst opgericht met als taak door het beschikbaar stellen van subsidies en mankracht de ruilverkavelingen te bevorderen, inclusief de aanleg c.q. verbetering van wegen en waterlopen en grondverbetering.

Daarna kwam de Ruilverkavelingswet-1938 tot stand met o.m. het artikel 37, op basis waarvan de ruilverkaveling het Duivense Broek verplicht is uitgevoerd.

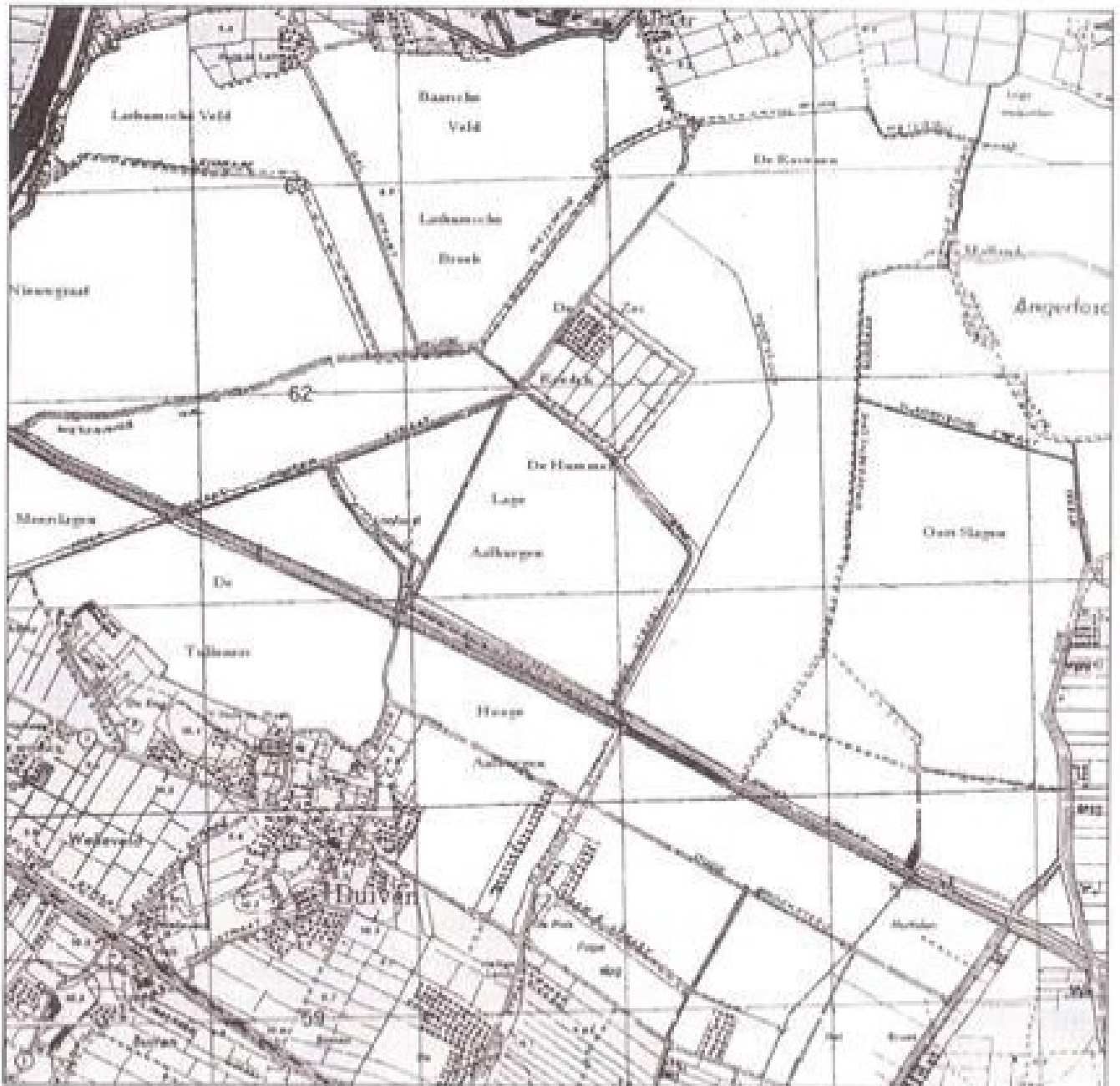
Na de inundatie van Walcheren in de laatste wereldoorlog was in 1946 de

landbouwschade zo groot dat een speciale wet werd uitgevaardigd, op basis waarvan het herstel binnen een redelijke termijn kon worden uitgevoerd: de Herverkavelingswet Walcheren.

Na de watersnoodramp in 1953 werd een soortgelijke Herverkavelingswet Zeeland uitgevaardigd. In beide gevallen kon zonder instemming der eigenaren onmiddellijk met het werk worden begonnen. Deze wetten waren een uitwerking van art. 37 van de Ruilverkavelingswet-1938. De organisatie was nieuw: per eiland kwam er een agrarische commissie en een bureau van uitvoering met een overkoepelende provinciale commissie onder voorzitterschap van een Gedeputeerde. Kort daarop kwam de Ruilverkavelingswet-1954 tot stand.

Hiermee ontstond de mogelijkheid tegen betaling gronden in eigendom aan openbare lichamen toe te wijzen. Dat laatste werd geregeld in het beruchte art. 13; op die manier kon tot 5% van de totale oppervlakte van het blok in handen van openbare lichamen komen. Vaak werden daarna de gronden overgedragen aan private verenigingen met natuurdoelinden, hetgeen wel in strijd is met de wetsgeschiedenis en de geest der wet.

Ondanks andere opvattingen wijzen de feiten uit dat art. 13 uit deze wet niets anders is dan een legalisering van een al decennia bestaande praktijk van samenwerking tussen de plaatselijke commissie en niet-agrarische "belanghebbenden" binnen en buiten het blok. Het is

Dit is bij benadering de omvang van het blok Duivense Broek vóór de voltooiing van de ruilverkaveling (1942-1943). De A12 is in aanleg aanwezig, zo ook enige wegen binnen het verkavelingsgebied.

een apart vak met deze instanties en alle eigenaren zodanig te overleggen dat er voor alle partijen een zo goed mogelijk resultaat wordt bereikt.

Rond 1980 werd de Landinrichtingswet ingevoerd. Aan deze wet is een langdurige discussie in vakkringen vooraf gegaan, op basis van het rapport van de Werkgroep Balans Ruilverkavelingswet

in een extra nummer van het Tijdschrift voor Kadaster en Landmeetkunde nr. 5 in 1968. Deze wet bracht wat nieuwe variaties aan in de procedures. Onder landinrichting wordt nu verstaan: enerzijds ruilverkaveling of kavelruil op vrijwillige basis, anderzijds de bij ministerieel besluit (zonder stemming) uit te voeren landinrichting of aanpassings-

verkaveling bij structurele werken etc. Sinds enkele decennia bestaan er ook nog Reconstructiewetten voor de Veenkoloniën, Midden Delfland en de glastuinbouw.

De rij van ruil- en herverkavelingswetten wordt voorlopig gesloten door de Reconstructiewet Concentratiegebieden (2001) ofwel zandstreken. Deze heeft tot doel varkensvrije zones aan te brengen teneinde na uitbraak van veeziekten de verspreiding daarvan zoveel mogelijk te voorkomen. Deze wet kan overigens voorlopig niet tot uitvoering komen, omdat het Ministerie van Landbouw daarvoor geen geld heeft. Ondertussen heeft men de term varkensvrije zones vrij vertaald in Ecologische Hoofdstructuur en andere natuurgebieden. De wet geeft GS extra bevoegdheden op het gebied van ruimtelijke ordening. Gemeentelijke bestemmingsplannen moeten overeenstemmen met de provinciale reconstructieplannen. Verder wordt het plan van toedeling niet meer vastgesteld door de civiele kamer van de rechtbank maar door de bestuursrechter. Zoals hiervoor is betoogd is het privaatrechterlijk karakter van de toede-

ling vervangen door een bestuursrechterlijke. Dit kan betekenen dat zelfs een verplichte verplaatsing van een woonhuis of bedrijf tot de mogelijkheden behoort. Maar daarvan heeft de minister volgens de Kamerstukken gezegd, dat bedrijfsverplaatsing slechts op vrijwillige basis kan geschieden. Het samenspel van alle partijen is bruut vervangen door het dictaat van de minister en de rijksbureaucratie. Elke procedure wordt verlengd met een stadium van goedkeuring door een of twee ministers (ofwel Den Haag weet het beter dan de boer op z'n boerderij). In de Reconstructiewet die de Landinrichtingswet-1980 moest vervangen, omdat deze te langdurige procedures zou kennen, is nu juist elke procedure verlengd.

Niet de procedures zijn de oorzaak van de lange duur van een ruilverkaveling maar het gebrek aan samenwerking tussen Rijk, Provincie, Gemeenten en particuliere belanghebbenden én de complexiteit van onze bestuurscultuur met de daaraan verbonden mogelijkheid tot onderlinge tegenwerking.

A. Quak,
Doetinchem.

De ruilverkaveling het Duivense broek

Eind jaren dertig van de vorige eeuw werd van tijd tot tijd door meerdere instanties de aandacht van de regering gevestigd op de mogelijke verbetering van in cultuur zijnde gronden gelegen in de gemeenten Angerlo, Duiven en Zevenaar met een totale oppervlakte van ruim 2000 hectare, het zogenaamde Duivense Broek, zijnde gronden.

LDe aanleiding hiertoe bestond allereerst in omstandigheden van algemene aard. Zo werd in verschillende beschouwingen naar voren gebracht dat het voor ons land noodzakelijk was de totale oppervlakte van de beschikbare cultuurgronden te vergroten en wel om twee redenen: het verkrijgen van een grotere bodemproductie en voorts om paal en perk te stellen aan het steeds toenemende aantal werkloze jonge boeren. Een enquête in het voorjaar van 1938 ingesteld door de Katholieke Boeren- en Tuindersbond wees uit dat er nog 10590 jonge boeren en tuinders waren die geen bedrijf konden krijgen, waaronder 3022 personen die over voldoende kapitaal beschikten. Maar bovendien werd een spoedige uitvoering van deze ruilverkaveling bepleit om de aard van de betreffende gronden zelf en om de zware levensomstandigheden waaronder de bevolking van dit deel van de Liemers reeds jarenlang gebukt ging. Men vond het Duivense Broek uit oogpunt van blijvende werkverruiming geschikt om snel tot resultaten te komen; het ging hier immers niet om

ontginning maar om verbetering van in cultuur. Tegen 1940 werd een poging gedaan het begrip ruilverkaveling ingang te doen vinden bij de eigenaren en grondgebruikers van het grote komkleigebied. Een zeer actief comité wist echter bij de stemming een groot succes te behalen en met overweldigende meerderheid werd de ruilverkaveling afgestemd. Toch meende de secretaris-generaal een jaar later, mede nadat de bezettende macht een auto-snelweg (de huidige A12) door het gebied was gaan aanleggen, waardoor deze streek landbouwkundig nog meer achteruit zou gaan, de betrokkenen met een ruilverkaveling van het gebied te kunnen en moeten helpen. Door een wettelijke mogelijkheid, die slechts uiterst zelden werd gehanteerd, werd de ruilverkaveling opgelegd. Hoewel dit veel stof deed opwaaien en als een Duitse maatregel werd gekwalificeerd, bleek later, dat vele leden van het actiecomité met de uitvoering uiterst tevreden waren; zij hadden niet durven verwachten dat het resultaat voor hen zoveel voordelen zouden opleveren.

Het Duivensebroek

Het gebied, bekend onder de naam Duivensebroek of - vroeger - Duivensche Broek, is een ruim 2600 hectare groot komkleigebied, gelegen tussen de rivier de IJssel en de hoofdweg Westervoort-Duiven-Zevenaar. Komklei bestaat uit uiterst fijne kleideeltjes, die zich tijdens de regelmatige overstromingen ver weg van de rivier op de ondergrond hebben afgezet. Broek = moeras of laag gelegen gebied. Komklei is dus zware, onhandelbare klei, moeilijk te bewerken en daardoor met geringe gebruiksmogelijkheden. Naar schatting werd tot in de jaren dertig van de vorige eeuw 90% van het gebied gebruikt als grasland, maar dan nog van matige en slechte kwaliteit met veel kweek en heermoes. Aan de rand en op de wat hoger gelegen delen waren percelen bouwland, waar wintergraan of haver werd geteeld. Door de slechte afwatering ging echter vaak de oogst verloren. Het gebied had jaarlijks van een hoge waterstand te lijden en gemiddeld om de drie jaar stond het gedurende enkele weken geheel of gedeeltelijk onder water. De gronden konden vaak pas eind april voor bewerking betreden worden. Ook de slechte bereikbaarheid droeg bij aan de ongunstige naam. Er waren geen verharde wegen, alleen zgn. graswegen, grillig van vorm, 20 tot 50 meter breed, eigendom van de gemeente, waarop de aanwonenden van oudsher het schaarrecht hadden. Bovendien was het eigendom van de gronden zeer versnipperd geraakt. Als gevolg van de lage cultuurwaarde werden regelmatig percelen te koop aangeboden. Speculatieve boeren tot ver in de omtrek waren bij een openbare veiling reeds bij de inzet blijven hangen aan het perceel. Dit had tot gevolg dat veel grondbezitters op een afstand van 20 tot 25 km van hun gronden woonden. Ook Duitse kerken en instellingen hadden op die manier veel grond (zo'n 500 hectare) verworven. Tenslotte was een belangrijk deel van het gebied in handen van grootgrondbezitters, die dit familiebezit met meer of minder succes verpachtten.

A. Quak - A. Vetter

Dit ongewone begin en de voortgaande oorlog hebben ongetwijfeld invloed gehad op het gehele werk, dat in de eerste jaren slechts heel langzaam

vorderde. Hoe het allemaal in zijn werk is gegaan, wordt hieronder nader beschreven.

Verzoek om ruilverkaveling

Het begin van de ruilverkaveling was een schriftelijk verzoek van 16 december 1938 van het bestuur Kring Gelderland van de Aartsdiocesane R.K. Boeren- en Tuindersbond (ABTB) en de lokale besturen van de Afdelingen Babberich, Duiven, Loo en Zevenaar. Het verzoek was, volgens de geldende procedure, gericht aan het College van Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland en ondertekend door ir. H.J.M. Verhey te Didam, secretaris van het bestuur van de Kring Gelderland van de ABTB en tevens directeur van de R.K. Middelbare Landbouwschool te Didam. De voornoemde rechtspersoonlijkheid bezittende verenigingen dienden de aanvraag tot ruilverkaveling in, op grond van de toen van kracht zijnde Ruilverkavelingswet 1938 (Staatsblad nr. 618).

Op woensdag 28 december 1938 werd door Gedeputeerde Staten schriftelijk bevestigd dat de brief, met het verzoek tot ruilverkaveling, was ontvangen.

Men had echter verzuimd de kaart, waarop het gebied van de aangevraagde ruilverkaveling stond vermeld, mee te zenden.

De gevraagde kaart werd alsnog opgestuurd en daarna kon de procedure worden vervolgd.

College van Gedeputeerde Staten

Gedeputeerde Staten van Gelderland dienden vervolgens de aanvraag tot ruilverkaveling in handen te stellen van de Centrale Cultuurtechnische Commissie te Utrecht. Deze overheidsinstantie had tot taak de aanvraag te onderzoeken, het ruilverkavelingsrapport samen te stellen van de betreffende gronden in het Duivense Broek, een lijst op te maken van hen die bij het kadaster bekend stonden als eigenaren en tenslotte een met redenen omkleed advies aan Gedeputeerde Staten uit te brengen.

De genoemde commissie bevestigde in februari 1939 de ontvangst van de aanvraag: Bij deze heb ik de eer Uw College de goede ontvangst te berichten van Uw schrijven van 11 Januari 1939, waarbij was gevoegd een aanvraag om ruilverkaveling van gronden in de gemeente Duiven. Te zijner tijd zal onze commissie U haar advies bedoeld in artikel 23 van de Ruilverkavelingswet, doen toekomen.

Centrale Cultuurtechnische Commissie

Vanuit Utrecht werd 28 november 1939 door de Centrale Cultuurtechnische Commissie aan Gedeputeerde Staten (GS) een brief gestuurd waarin GS, regionale bestuurders en de landbouworganisaties werden uitnodigd tot

het bijwonen van een bespreking op maandag 4 december 1939 om 7.15 uur n.m. in hotel het "Hof van Berlijn" van P.R. Nass te Zevenaar. Tijdens deze vergadering werd het voorlopige plan van wegen en waterlopen besproken. De Centrale Cultuurtechnische Commissie (CCC) had dit plan opgesteld en gezonden aan GS. Later stelde de CCC te Utrecht een meer uitgebreid plan op en dit plan was gedateerd 2 april 1940, bestaande uit het rapport en de bijlagen; het werd toen genoemd: "Rapport betreffende de ruilverkaveling van gronden, genaamd Het Duivense Broek". Onder de vele aanwezigen die de vergadering van 4 december bijwoonden bevonden zich onder andere twee leden van Gedeputeerde Staten, namelijk G.W.J. van Koeverden en Mr. W.F.F. Baron van Verschuer, de burgemeesters en wethouders van de gemeenten Angerlo, Didam, Duiven en Zevenaar, bestuursleden van polderdistrict de Lijmers, vertegenwoordigers van de ABTB en O.J. Jonas als landmeter van het Kadastraal Ruilverkavelingsbureau. Voorzitter van deze vergadering was ir. E.P. Mesu, directeur van de Cultuurtechnische Dienst, die in zijn openingswoord uiteenzette hoe aanvankelijk een aanvraag werd ingediend voor ruilverkaveling van een gedeelte van het Duivense Broek ter grootte van circa 950 hectare. Hierop was door de Centrale Cultuurtechnische Commissie het terrein in kaart gebracht en onderzocht door ir. H. van

de Molen en ir. L.R. Wentholt. Uit dit onderzoek en uit de besprekingen met de belanghebbende organisaties, kwam vast te staan dat men het wenselijk achtte het zgn. blok uit te breiden met de aangrenzende landerijen die in dezelfde hoedanigheid en gebruiksbestemming verkeerden. Daarom werd het onderzoek uitgebreid tot bijna het gehele polderdistrict de Lijmers en verder nog het polderdistrict van de Baarbroeksche Dijk en Angerlosche Zomerdijken en het afwateringsgebied van de Didamse Wetering. Na deze voorgenomen uitbreiding zouden de in het blok begrepen gronden komen op een totale oppervlakte van 2120 hectaren; gelegen in de gemeente Duiven 1325 ha., in de gemeente Zevenaar 610 ha. en in de gemeente Angerlo 185 ha. De perceelsgrootte (het gemiddelde eigendom) bedroeg in de genoemde gemeenten respectievelijk 6,15 ha., 6,10 ha. en 4,40 ha., terwijl de gemiddelde bedrijfsoppervlakte volgens opgave van de Landbouwerisisorganisatie in Gelderland achtereenvolgens 3,40 ha., 4,00 ha. en 4,30 ha. bedroeg. Ongeveer 50% van de grond was in handen van eigenaren met een bezit groter dan 10,00 ha., terwijl circa 70% van de grond werd verpacht, merendeels aan in de omtrek gevestigde landgebruikers. In het gebied zelf stond nagenoeg geen enkele boerderij. Ir. E.P. Mesu spoorde allen nog eens aan aan deze ruilverkaveling mede te werken. Samengevat kwam zijn pleidooi op het

van 1940 moest dan de stemming worden gehouden door de rechthebbenden.

Het ter visie leggen van het plan

In de uitvoerige brief van dinsdag 4 juni 1940 stelden Gedeputeerde Staten de Colleges van Burgemeester en Wethouders van de gemeenten Angerlo, Didam, Duiven en Zevenaar op de hoogte, dat GS geen bezwaar hadden terzake van de aangevraagde ruilverkaveling. De brief ging vergezeld van een kopie van de ruilverkavelingskaart, een lijst van de grondeigenaren en een afschrift van het advies van de Centrale Cultuurtechnische Commissie van 2 april 1940. Vervolgens verzochten GS deze stukken kosteloos voor een ieder ter inzage te leggen op de secretarie van de gemeenten en te bevorderen dat van die ter visie legging openbare kennisgeving geschiedde in de regionale pers met name De Gelderlander en De Graafschap-Bode, alsmede vóór de 15de juni 1940 door aanplakking op de in de gemeenten gebruikelijke wijze.

Ook vermeldde de brief, dat maandag 22 juli 1940 's morgens te 11.00 uur in de zaal van de Van Munsterstichting aan de Kerkstraat te Zevenaar de stemmingsvergadering zou plaats vinden.

Omdat in deze vergadering vóór of tegen de ruilverkaveling gestemd zou worden, kregen degenen die bij het kadaster als eigenaren bekend stonden

een oproep bij aangetekende brief om aan de stemming deel te nemen. De procedure tot oproeping voor de vergadering verliep niet geheel vlekkeloos, want door een verzuim van de Provinciale Griffie werden de brieven niet aangetekend verzonden. Het gevolg hiervan was dat als mocht blijken, dat het verzuim ook maar van enigerlei invloed op de uitslag van de stemming zou zijn geweest, de vergadering voor onwettig zou worden verklaard.

De stemmingsvergadering van maandag 22 juli 1940

In aanwezigheid van ruim vierhonderd belanghebbenden vond maandag 22 juli 1940 de stemmingsvergadering te Zevenaar plaats. De bijeenkomst werd voorgezeten door G.W.J. van Koeverden, lid van Gedeputeerde Staten. Na de inleiding van de voorzitter werd het woord gegeven aan ir. L.R. Wentholt van de CCC die, na gewezen te hebben op de huidige slechte toestand van de gronden, in het kort nog eens aangaf wat men met dit plan wilde bereiken. Resumerend zei de spreker te kunnen vaststellen dat geen stemmen opgegaan zijn tegen de samenvoeging van de percelen, de aanleg van de wegen en tegen de ontwatering zelf. De bezwaren die werden ingebracht waren hoofdzakelijk gericht tegen de kosten en verder een enkele maal tegen het voorgestelde tracé van een weg of een waterloop.

Woordvoerder van de bezwaarmakers

was Jhr. L. van Nispen tot Sevenaer, voorzitter van de "Commissie inzake tegen-actie ruilverkaveling Het Duivensche Broek". Aan het eind van deze belangrijke vergadering werd overgegaan tot de stemming. De officiële uitslag van de stemming, opgenomen door het Kadaster Bureau Ruilverkaveling, werd als volgt weergegeven: op de bijgewerkte stemmingslijst kwamen 488 namen voor. Hiervan vervielen tijdens de stemming 6 namen en kwam er één bij wegens de verkoop

van percelen vóór de stemming. Reskeerden volgens het Kadaster 483 namen als rechthebbenden. Hiervan stemden tegen de ruilverkaveling 415, dus volgens de wet waren 68 voorstemmers. De definitieve grootte van het blok volgens de begrenzing vastgesteld op de stemmingsvergadering was 2130 ha.66a.92ca. Hiervan stemden de eigenaren van 1860 ha.16 a.21 ca. tegen. De voorzitter kon niet anders dan constateren dat derhalve niet tot ruilverkaveling was besloten.

Het actiecomité

Het actiecomité, onder leiding van jhr. Van Nispen tot Sevenaer, dat in juli 1940 volkomen onverwacht voor ambtenaren en bestuurders had getriomfeerd door de meest negatieve stemmingsuitslag ooit, bleef gedurende de gehele uitvoeringsperiode de Plaatselijke Commissie zeer kritisch volgen. Zij kregen ook veel steun omdat al snel bleek dat Rijkswaterstaat buiten het blok meer voor de grond betaalde dan in het blok. Gedurende de oorlogsjaren verminderde de invloed van het actiecomité geleidelijk. Ook al omdat er vanuit de Plaatselijke Commissie weinig activiteiten naar de belanghebbenden toe waren. De werkzaamheden aan de A12 waren al sinds 1942-1943 nagenoeg gestaakt, terwijl pas in 1947 de nieuwe juridische status in het ruilverkavelingsgebied werd vastgesteld. Tot in 1947 heeft het actiecomité vergeefs verschillende processen gevoerd om haar gelijk te halen. Het enige wat bereikt werd, was dat de rechtbank vond dat de Ruilverkavelingswet-1938 een ontoereikende regeling ten aanzien van bepaalde aspecten m.b.t. pacht bevatte.

Het actiecomité heeft er wel toe bijgedragen dat de Plaatselijke Commissie haar werk onder extra grote spanningen heeft moeten doen. Het zal ook niemand verbazen dat dit comité niet heeft bijgedragen aan de stichting van de Calvariegroep.

A. Quak.

Een andere wending

Wie dacht dat hiermee de kwestie van de ruilverkaveling ten einde was gekomen kwam bedrogen uit. Het vervolg heeft namelijk heel wat stof doen opwaaien. Men vond het later toch wel een ondemocratischgang van zaken, dat tegen de wil van de eigenaren de kwestie van de ruilverkaveling een heel andere richting nam dan aanvankelijk was besloten. Tegen deze achtergrond is de ruilverkaveling Duivense Broek in de historie van de ruilverkavelingen in Gelderland, eigenlijk in heel Nederland, een bijzonder geval geworden. Vooral ook om de misverstanden die ontstonden bij de grondeigenaren terzake de beoordeling van de besluitvorming van de rijksoverheid. En daarbij is te bedenken dat Nederland vanaf 10 mei 1940 door een Duitse bezettingsmacht werd overheerst.

Een onverwacht bericht van het departement van Landbouw en Visscherij

Wat veroorzaakte zoveel opschudding bij de nasleep van de stemming terzake van de eerste ruilverkaveling in de Liemers? Dat was de brief van 10 maart 1941 van de Secretaris-Generaal van het departement van Landbouw en Visscherij gericht aan het College van Gedeputeerde Staten van de provincie Gelderland. Hierin stond dat het algemeen belang de totstandkoming van de

ruilverkaveling van het blok "Het Duivense Broek" zeer dringend vorderde, zodat ingevolge artikel 37 van de Ruilverkavelingswet 1938, de artikelen 25 t/m 32 en 35 van die wet zullen worden toegepast. Volgens het departement deed zich een zeer dringende noodzaak voor hier tot ruilverkaveling te komen en wel om twee redenen. Ten eerste was de Secretaris-Generaal, op grond van de verstrekte adviezen tot de slotsom gekomen, dat zich hier een zeer dringend geval van verbetering van cultuurgronden voordeed, terwijl in de tweede plaats door het tracé van de autosnelweg A12 Utrecht-Duitse grens op waterstaatkundig gebied in het blok grote veranderingen dan wel nieuwe werken zouden moeten worden tot stand gebracht. Naar aanleiding van de brief van 10 maart 1941 stuurden Gedeputeerde Staten op haar beurt een schrijven gedateerd 27 mei 1941 aan alle belanghebbenden met de mededeling, dat op het aangepaste plan van de ruilverkaveling betrekking hebbende stukken ter inzage werden gelegd op de secretarieën van de gemeenten Angerlo, Didam, Duiven en Zevenaar. En dat ter voldoening aan artikel 28 1e lid van de Ruilverkavelingswet, een vergadering zou worden gehouden op vrijdagmorgen 11 juli 1941 te 11.30 uur in de Van Munsterstichting te Zevenaar; voor hen die bij het Kadaster bekend stonden als hebbende een recht van eigendom, opstal, erfpacht, beklemming, vruchtgebruik, gebruik of

rij, Besluit van den Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visscherij tot ruilverkaveling van "Het Duivensche Broek". 19 September 1941. Nummer 9537. Afdeling X. Directie van den Landbouw. Gelet op artikel 37 van de Ruilverkavelingswet 1938, zooals die is vastgesteld op 20 Mei 1938 (Staatsblad nr. 618), op grond van § 1 der Verordening nr. 23/1940 en in overeenstemming met de § § 2 en 3 der Verordening nr. 3/1940 van den Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied wordt bepaald: Artikel 1. Er wordt overgegaan tot ruilverkaveling van "Het Duivensche Broek", gelegen onder de kadastrale gemeenten Angerlo, Bahr en Lathum, Duiven, Didam, Groessen en 't Loo en Oud-Zevenaar. Artikel 2. Het blok wordt vastgesteld gelijk is aangegeven op de bij dit besluit gevoegde kaart. Artikel 3. Dit besluit treedt in werking op den dag zijner afkondiging. 's-Gravenhage, 19 September 1941. De Secretaris-Generaal van het Departement van Landbouw en Visscherij, H.M. Hirschfeld. De bijgevoegde kaart had een schaal van 1:10.000 en was opgemaakt door de Centrale Cultuurtechnische Commissie.

Rijksweg A12

Geheel nieuw in het blok van de ruilverkaveling was de aanleg van rijksweg A12. Het onder Duitse druk doortrekken van de rijksweg vanaf Emmerik,

door de Liemers en noordelijk langs Arnhem richting Utrecht, is waarschijnlijk het enige autosnelwegtraject in ons land dat niet op democratische wijze tot stand is gekomen. Vindingrijke Nederlanders, hun eigen interpretatie gevend aan het belang dat de Duitsers hechtten aan een snelle verbinding met de Heimat, vonden een toepasselijke naam: het Hazenpad.

Door de opgelegde bouwstop, onder andere door gebrek aan materiaal, eindigde dit werk in de loop van 1942. De aanleg van rijksweg A12 in opdracht van het hoogste Duitse gezag heeft na de oorlog een uitstekende wegverbinding met Duitsland opgeleverd, die veel beter was dan de in vooroorlogse Nederlandse plannen ontworpen verbinding via Nijmegen.

Pas in 1959 nam Rijkswaterstaat de draad weer op om rijksweg A12 in de Liemers te voltooien. Tenslotte kon 12 april 1962 het laatste gedeelte van deze autosnelweg (Zevenaar-Elten) in gebruik worden genomen (zie ook Driepas, nr. 2, 2001).

De opgedrongen aanleg van rijksweg A12 maakte het noodzakelijk het plan van de ruilverkaveling aan te passen.

Door de aanleg van de rijksweg ging ongeveer 45 hectare grond van het verkavelingsblok verloren. De gelden (circa € 200.000.--) die Rijkswaterstaat voor het verwerven van de gronden moest betalen kwamen ten goede aan de ruilverkaveling en de betreffende

grondeigenaren. Door het projecteren van het tracé van de A12 in het blok en het hier en daar wijzigen van de blokgrens, werd de totale oppervlakte van de ruilverkaveling ongeveer 2600 hectare.

Afsluiting van de ruilverkavelingsprocedure

Dankzij de ver doorgevoerde mechanisatie bij de uitvoering van de cultuurtechnische werken, die onder regie van de Nederlandsche Heidemaatschappij werden gerealiseerd, konden de werkzaamheden (in technische zin) in de loop van 1949 worden beëindigd.

Bestuurlijk gezien was de officiële afsluiting enige jaren later, toen de Centrale Cultuurtechnische Commissie in haar brief van 14 juni 1952 aan het College van Gedeputeerde Staten mededeelde: dat de ruilverkaveling "Duivensche Broek" thans gereed is, in verband waarmee in overweging wordt gegeven om tot ontbinding van de Plaatselijke Commissie van genoemd blok over te gaan, onder dankzegging voor de wijze waarop zij haar taak heeft vervuld.

A. Vetter, Zevenaar.

Geraadpleegde archieven

- Gelders Archief (voorheen Rijksarchief) te Arnhem, dossier Gedeputeerde Staten 0039, nr. 11852.
- Gemeentearchief te Duiven, dossier nr. A 582.
- Gemeentearchief te Zevenaar, Belangrijke stukken volgor. 26.
- Waterschaparchief Rijn en IJssel te Terborg, dossier nr. 283 van archief Polderdistrict Rijn en IJssel.

Geraadpleegde literatuur

- Bruins, A.W.A., Atlas van het Ambt Liemers, Zevenaar, 1999.
- Hulshof, Th.H., De ontwikkeling van de Liemerse landbouw sinds 1890, in: *De Liemers, Gedrucktboek Dr. J.H. van Leeck, Didam, 1953.*
- Koopman, J.M., Stand van de ruilverkavelingen in Oostelijk Gelderland, in: *S.S.O.G. Nieuws, Berichten der Stichting Streekbelangen Oostelijk Gelderland, 18e jaargang, nr. 1, Doetinchem, 1967.*
- Mols, W., De waterstaatkundige toestand van de Liemers, in: *Bijdrage tot de kennis van de Landbouwkundige ontwikkelingsmogelijkheden in de Liemers, Nederlandsche Heidemaatschappij, Arnhem, 1948.*
- Momburg, Jac., *De Liemers van Nol Tonneveld, Historische aantekeningen, Nijmegen, 1984.*
- *Nederlandsche Staatscourant van 20 April 1942 nr. 75, Besluit van den Secretaris-Generaal van het Departement van Waterstaat tot wijziging van het Rijkswegenplan 1938, 's-Gravenhage, 1942.*
- *Staatsblad nr. 618, Ruilverkavelingswet 1938, Wet van 20 Mei 1938 houdende nieuwe bepalingen omtrent ruilverkaveling, 's-Gravenhage, 1938.*
- Thiissen, P.H.M., *Ruilverkaveling in de Gelderse regio's, in: Anderhalve eeuw Gelderse landbouw, Groningen, 1995.*
- *Verordening nr.3 en nr. 23 van 1940 van den Rijkscomisaris root het bezette Nederlandsche gebied tot uitoefening van de regeeringsbetsveggelbiden in Nederland, 's-Gravenhage, 1940.*
- Vetter, A., *Levensader van de Liemers. De historie van rijksweg A 12, in: Driepas, 18e jaargang, nr. 2, Duiven, 2001.*

De Calvariagroep, ontworpen en vervaardigd door Gerard Lissen uit Venlo, aan de Broekstraat dat destijds werd gezien als een scheidingslijn van Oud- en Nieuw-Duiven (foto: A.W.A. Bruins, 2003).

Het bijzondere van deze oude ruilverkaveling is dat er heden ten dage in Duiven nog een zichtbaar en tastbaar bewijs aanwezig is van de dankbaarheid voor de nieuwe kavels, de wegen en waterlopen. Op de hoek van de Broekstraat en de Ploenstraat staat nog steeds een prachtige beeldengroep, een meer dan menshoge zgn. Calvariegroep: Christus aan het kruis met aan zijn voeten Maria en Johannes. Aan de Liemers' Lantaern van 14 januari 1950 is het volgende ontleend (samengevat): Op zondag 8 januari 1950 om 15.00 uur trok een lange en plechtige processie vanaf het kerkplein in Duiven naar de Broekstraat, waar met grote plechtigheid de inzegening van deze Calvariegroep plaats had. In het plechtig Lof, dat daarna volgde in de parochiekerk, koos pastoor M.P. van Schaik als motto voor zijn feestrede "Duiven blijft Christus trouw". In het Remigiusgebouw, dat tot in de verste hoeken gevuld was, werd de volgende maandag de inzegening nog eens feestelijk gevierd. Daar spraken achtereenvolgens de secretaris van de ABTB, de heer ir. Evers, en de heer Th. van der Steen, waarna de ernstige sfeer werd omgezet in een gepaste vrolijke stemming met toneelstukjes en muziek. Aan het slot van de avond dankte pastoor Van Schaik met een extra woord van hulde

de heer Th. Snelder, aan wiens initiatief en activiteiten het was te danken dat de beeldengroep tot stand kwam.

Ruim vijftig jaar later kan gezegd worden, dat de Calvariegroep nog steeds iedereen herinnert aan de opdracht tot zorg voor de medemens, tot solidariteit en teamwork: met elkaar en niet tegen elkaar of los van elkaar.

Net als vele andere oude ruilverkavelingen was die van het Duivense Broek na veertig jaar toe aan herziening. De Landinrichtingswet gaf keuze uit vele mogelijkheden van procedures. Overheden en belanghebbenden negeerden de geschiedenis van 1940-1952 en kozen ongemotiveerd wederom voor het opleggen van een ruilverkaveling. Nu onder de naam Herinrichting Duiven-Westervoort.

In 1995 besloot de Staatssecretaris van Landbouw tot het uitvoeren van deze landinrichting vanwege het dringend algemeen belang. Dat laatste was het aanleggen van een 50 ha. groot park aan de rand van Duiven. Het is de vraag of dit via onteigening niet eerder zou zijn gerealiseerd, want procedureel is het proces nog niet halverwege gevorderd.

Verder kan het Duivense Broek in de nabije toekomst te maken krijgen met

de dwang van de Reconstructiewet-2001 én de mogelijke aanwijzing tot noodopvanggebied bij hoge waterstanden van de grote rivieren. Over de rechtspositie van de betrokkenen bij de noodopvang is nog helemaal niets te zeggen. De stilte rondom het ambtelijk overleg voorspelt weinig goeds.

Tot slot

De unieke plaats van het Duivense Broek in 150 jaar landinrichting heeft twee kenmerken:

Sten eerste de Calvariegroep aan de Broekstraat in Duiven, als herinnering aan de aanvankelijk grote weerstand en uiteindelijk de dankbaarheid, tevens een opwekking tot samenwerking;

Sten tweede is dit waarschijnlijk het enige gebied waar driemaal is/wordt ingegrepen door de Rijksoverheid in de

particuliere agrarische exploitatie zonder toestemming van de eigenaren. Met de kans op een volgende ingreep in het kader van de noodopvang bij hoge rivierstanden.

Het is duidelijk dat de overheden de vrijwillige samenwerking tussen instanties en belanghebbenden bij de inrichting van het platteland/buitengebied willen vervangen door bestuurlijke ingrepen. Dit leidt blijkens de praktijk bij de herverkavelingen en reconstructies in overig Nederland tot grote vertragingen als men niet vooraf de grondgebruikers weet te overtuigen van het nut der maatregelen. Dit is de les uit de geschiedenis waarvan ook bovengenoemde beeldengroep getuigt.

A. Quak, Doetinchem.

Geraadpleegd

- M.H. Warners, *Problemen bij de totstandkoming van het blok "Duivense Broek"*, ingenieurscriptie T.H. Delft, 1951.
- *Liemers Lantaarn*, 14 januari 1950.

De auteur dankt enkele inwoners uit het gebied, die niet bij name genoemd wensten te worden, voor de door hen verstrekte informatie.

Verenigingsnieuws

Bestuur

Gedurende het verslagjaar 2002 heeft het bestuur bestaan uit:

J.H.M. Verhey	voorzitter
J.E.H. te Witt	vice-voorzitter
Th.M.J. Jonker	secretaris
H.J.Th. Derksen	penningmeester
A.H.E. Janssen	
Th. Leicher	

Er was één vacature.

Jaarverslag van het secretariaat 2002

Het jaar 2002 was wederom een jaar van weinig hoogte- en dieptepunten, spectaculaire ontwikkelingen deden zich niet voor.

Is er een zekere gezapigheid over de vereniging gekomen? Ondanks de goed gevulde jaaragenda, voldoende belangstelling voor lezingen en de diverse excursies. En ondanks de verrassing van het jaar: een nominatie voor de Vrijwilligersprijs 2002 van de gemeente Duiven. Weliswaar is de prijs ons voorbij gegaan, maar een nominatie samen met twee andere instellingen als de E.H.B.O. en het Comité Avond-Vierdaagse is op zich al zeer eervol. Maar waar waren onze vrijwilligers bij de prijsuitreiking op 9 december j.l.?

Een verklaring voor het ontbreken van een zekere zichtbare betrokkenheid bij de vereniging kan zijn het gemis van een onderkomen, dat geheel in eigen beheer is. Het gebruik van de aan de vereniging beschik-

baar gestelde ruimte in het Cultureel Centrum 't Eiland wordt telkenjare in alle opzichten naar onze wensen voor een heel jaar vastgelegd. Maar het blijft altijd medegebruik, "ons" lokaal is eigenlijk niet van ons. Als het tijdstip van gebruik niet tevoren is vastgelegd, is het niet zomaar mogelijk over het lokaal te beschikken. Dat betekent ook dat telkens bij vertrek alle sporen van onze aanwezigheid moeten worden uitgewist; je kunt niet iets even laten liggen en later op de dag weer verder gaan. Ook is de vereniging gebonden aan de door het bestuur van het Cultureel Centrum bepaalde openingstijden. Dat zijn de beperkingen die kleven aan deze vorm van "inwoning", beperkingen die een flexibel gebruik en het ontplooiën van nieuwe initiatieven (kunnen) hinderen.

Aan de andere kant, werkgroepen kunnen ook wensen formuleren, bijtijds(!) aangeven dat men op andere dan de traditionele

avonduren van het ons toegewezen lokaal gebruik wil maken. Overdag is in principe ook mogelijk. Alles heeft zijn (huur)prijs maar dat mag niemand weerhouden.

Vooralsnog bestaat er - mede gezien het gemeentelijke accommodatiebeleid - weinig kans op verandering van de huidige huisvestingssituatie.

De in het vorige jaarverslag aangekondigde bezinning op richting en activiteiten van de vereniging als geheel en van de onderscheiden groeperingen binnen de vereniging heeft nog geen merkbare resultaten opgeleverd. Een aandachtspunt blijft een degelijke voorbereiding op de dringend gewenste registratie in een liefst allesomvattende computerbestand van onze boeken, publicaties, kranten-knipsels, foto's en ander beeld- en geluidsmateriaal en archivalia.

Het aantal leden was tegen het einde van het jaar 2002 nog steeds 239. Het aantal abonnees is stabiel op 75 blijven staan, waarvan 56 betaalde abonneementen.

In het verslagjaar heeft het bestuur zeven keer regulier vergaderd, daarnaast zijn er vier extra vergaderingen gehouden.

Er zijn 116 belangrijke en minder belangrijke poststukken ontvangen. Er zijn 20 brieven verstuurd naar personen en/of instanties.

Activiteiten

Op de Open Dag, 6 januari, van het C.C. 't Eiland was het vanouds een komen en gaan in een gezellige drukte. De lezingen trokken een tevreden stemmende belangstelling. In de eerste lezing, op 17 januari, vertelde ons lid W.F.W.M. van Heugten

voor een gehoor van zo'n 30 personen over een zgn. vluchtelingendrukkerij te Groessen, een 17de-eeuwse drukkerij van gevluchte protestanten waar hun religieuze geschriften én een boek van de Groessense pastoor Jacob Vallick werden gedrukt. Op 16 mei was de tweede lezing. De heer H.B. Demoed bereidde ons in een boeiende dialyzing voor op onze excursie naar de Hanzestad Zutphen. Die excursie vond onder zijn leiding plaats op 8 juni. In Driepas nr. 3/4 (2002) is daarvan verslag gedaan. Op 19 september vervolgde de heer J.J.H.M. Mannaerts de serie met een dialyzing over de stroeve totstandkoming van het Pannerdensch Kanaal.

Niet vanwege deze lezing, maar wel in relatie met het onderwerp was op 12 oktober het bezoek aan de bouwput te Angeren, waar de graafwerkzaamheden voor de tunnel onder het Pannerdensch Kanaal begonnen zijn. Voor- en tegenstanders van de zgn. Betuwelijn waren het die dag over één ding eens: de bouw van de tunnel is een imposant en technisch hoogstaand onderdeel van deze omstreden lijn. Terzijde: de tunnel loopt feitelijk niet onder het Pannerdensch Kanaal maar onder de Neder Rijn door.

Aan het Moes-acte, op 16 november, ging een excursie naar het Tegelmuseum te Otterlo vooraf. Het museumbezoek smaakte de 21 deelnemers figuurlijk naar meer, het was verleidelijk maar onverstandig deze gedachte bij de overvloedige en heerlijke maaltijd in letterlijke zin op te vatten.

Door de werkgroepen is het volgende gemeld.

Fotografie: nog steeds verzorgt de werkgroep af en toe nabestellingen. Meestal voor eigen publicaties, soms voor derden.

Voor een van de werkgroepleden is langzamerhand het accent komen liggen op het - op verzoek - geven van dialezingen aan lokale clubs en verenigingen. Dat zijn er dit jaar drie geweest. Een ander lid van de werkgroep is betrokken geweest bij de voorbereiding en inrichting van een fototentoonstelling over architectuur in de Liemers, op diverse locaties in Zevenaar.

Genealogie: het aantal leden van de werkgroep is weliswaar met één verminderd, maar de regelmaat en de werklust zijn er niet minder om geworden. Men beschikt nu over 5 computers, een scanner voor o.m. foto's en negatieven, en de mogelijkheid cd-roms te branden waarop de gescande foto's kunnen worden bewaard.

Een adequate kleuren-printer completeert het geheel.

Immiddels kunnen worden geraadpleegd: het echtparenregister van de drie kerkdorpen van 1650 t/m 1810, het register van de burgerlijke stand (geboorte, overlijden, huwelijk) t/m 1852 en de geboorteregisters van 1880 t/m 1902. Door middel van het genealogische programma Haza-Data kunnen van de daarin opgenomen families overzichten van 1650 tot 1850 worden gemaakt. Voorts is er een groot aantal overlijdensadvertenties, bidprentjes, gegevens uit belastingkohieren en de volkstellingen (Groessen) beschikbaar. Tot slot een aantal concordantiegegevens met betrekking tot de huisnummers in de drie kerkdorpen.

Op 21 maart is er een drukbezochte informatieavond over genealogie gehouden.

Inloopavonden en Inventarisatie/documentatie: er zijn dit jaar geen zgn.

Inloopavonden gehouden. De tijd is benut om zich op de hoogte te stellen van wat er allemaal komt kijken bij het verzamelen en

beheren van historische documentatie.

Mevr. D. Boogaarts, mevr. R. Biermans en de heer Th. Leicher, hebben op twee cursusavonden, georganiseerd door het G.O.C. in het Liemers Museum, en door bezoeken aan zusterverenigingen in Didam en Huissen zich in deze materie verdiept. Duidelijk is, dat er wel een kant-en-klaar computerprogramma voor musea maar nog niet voor historische verenigingen is ontwikkeld. Men hoopt het komende jaar te beginnen met een vorm van registratie van onze collectie.

Veldnamen: heeft zichzelf op non-actief gesteld.

Kadastrale Atlas: heeft niets te melden.

Voorts is de vereniging vertegenwoordigd of betrokken geweest bij: de opening van twee tentoonstellingen in het Liemers Museum (Zevenaar), een gesprek met Lijst Groessen n.a.v. onze brief over het gemeentelijk monumentenbeleid, het afscheid van een medewerkster van het C.C. 't Eiland, een 50-jarig huwelijksfeest, een bijeenkomst van het Verband van Historische Kringen in de Liemers te Lobith en de presentatie van Reizen is tol betalen van de hand van J.W. van Petersen (Doesburg).

Lezingen

Op donderdag 15 mei a.s. komen uit Wageningen de heren L. Eppink en P. Woldendorp bij ons een dia-lezing geven over Wageningen. Bij ons is natuurlijk in het C.C. 't Eiland, Eilandplein 302. Dit is bedoeld op als inleiding, als "opwarmertje" voor de jaarlijkse excursie, die op 24 mei a.s. gaat plaatsvinden. Deze twee inleiders zijn vervolgens ook onze gastheren op een wandeling langs de historische beziens-

waardigheden in de Wageningse binnenstad. Verdere informatie verkrijgt u op 15 mei; aanvang van de lezing: 20.00 uur.

Bij onze zustervereniging, de Historische Kring Westervoort, komt op 7 mei de heer C. van de Bosch in Zalencentrum Wieleman een lezing geven over Hanze toen en nu. Aanvang: 20.00 uur.

Aanwinsten

Historische demografie: bevolkings- en gezinsgeschiedenis, A.J. Schuuman, Zutphen 1991, het vijfde deel uit de serie Cahiers voor Lokale en regionale Geschiedenis.

Interessant voor ons is dat in hoofdstuk 4 aan de hand van de bevolkingsgeschiedenis van het dorp Duiven (vóór 1800) de eerder behandelde begrippen en methodieken worden toegelicht. Schenking van de Openbare Bibliotheek Duiven.

Oost-Gelderse Contactdag 2003

De Werkgroep Oost-Gelderse Contactdag Boerderij- en Streekgeschiedenis organiseert op zaterdag 20 september a.s. een jaarlijkse contactdag in C.C. De Bron in Groenlo. Beoefenaren van genealogie en streekgeschiedenis kunnen dan op ongedwongen wijze met elkaar in contact komen en elkaar tonen wat er op dat gebied geboden wordt.

Uitgenodigd worden: genealogische en historische verenigingen, uitgevers, archieven, bibliotheken, aanbieders van computerprogramma's, internetdeskundigen en antiquariaten uit het Nederlandse en Duitse grensgebied. De openingstijden zijn van 10.00 tot 16.00 uur; de entree is gratis.

Cursusbrochure voorjaar 2003

Het Gelders Oudheidkundig Contact (G.O.C.) heeft een nieuwe brochure uitgebracht, waarin o.a. een aantal voor amateurs bestemde cursussen op het gebied van geschiedbeoefening en genealogie is opgenomen. De brochure is in te zien op het secretariaat, of via het secretariaat na te bestellen.

Tentoonstelling Huis Bergh

Van 29 maart t/m 15 juni 2003 is op Huis Bergh de tentoonstelling Verrassend Anders te bezichtigen, met als ondertitel Een andere kijk op 18de en 19de eeuwse mode. Ongetwijfeld zal in de regionale dag- en weekbladen uitvoerig aandacht worden besteed aan deze bijzondere tentoonstelling.

Tentoonstelling Liemers Museum

Van 16 maart t/m 13 april 2003 herbergt het Liemers Museum de tentoonstelling Glasactie Pannerden, een fotoreportage uit 1945 over het glastransport vanuit Hillegom via Arnhem en Huissen naar Pannerden. De Hillegomse burgemeester jhr. Van Nispen tot Pannerden kwam in 1945 zijn zwager burgemeester Cremers van het zwaar beschadigde Pannerden te hulp met een lading glas en andere hulpgoederen.

